

BIBLIOTEKA KLASYKÓW FILOZOFII

PAUL-HENRI D'HOLBACH

SYSTEM PRZYRODY

CZYLI

PRAWA ŚWIATA FIZYCZNEGO
I MORALNEGO

Przekład opracował i wstępem poprzedził

KLEMENS SZANIAWSKI

Tom II

1957

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

SPIS TREŚCI

SYSTEM PRZYRODY

Część druga

*O bóstwie. O dowodach jego istnienia. O jego atrybutach.
O sposobie, w jaki bóstwo wpływa na szczęście ludzi*

Rozdział I

O pochodzeniu naszych idei bóstwa 3

Rozdział II

O mitologii i o teologii 27

Rozdział III

O mglistych i sprzecznych ideach teologii 53

Rozdział IV

Krytyka dowodów istnienia Boga podawanych przez
Clarke'a 86

Rozdział V

Krytyka dowodów istnienia Boga podawanych przez Kar-
tezyjusza, Malebranche'a, Newtona i innych 133

Rozdział VI

O panteizmie, czyli o naturalnych ideach bóstwa 159

Rozdział VII

O teizmie lub deizmie. O teorii optymizmu i przyczyn
celowych 183

Rozdział VIII

Badanie korzyści, jakie przynoszą ludziom ich pojęcia bóstwa, czyli o wpływie tych pojęć na moralność, politykę i naukę oraz na szczęście narodów i jednostek . . . 221

Rozdział IX

Pojęcia teologiczne nie mogą być podstawą moralności. Porównanie moralności teologicznej z moralnością naturalną. O zgubnym wpływie teologii na postęp umysłu ludzkiego . . . 249

Rozdział X

Ludzie nie mogą wysnuć żadnych praktycznych wniosków z podawanych im wyobrażeń o bóstwie. Niekonsekwencja i nieużyteczność ich zachowania się wobec bóstwa . . . 277

Rozdział XI

Apologia poglądów zawartych w niniejszej pracy. O bezbożności. Czy istnieją ateści? . . . 308

Rozdział XII

Czy ateizm daje się pogodzić z moralnością? . . . 325

Rozdział XIII

O motywach, które skłaniają do ateizmu. Czy teoria ta może być niebezpieczna? Czy może być przyjęta przez społeczeństwo? . . . 344

Rozdział XIV

Skrót kodeksu przyrody . . . 381

PRAWDZIWE ZNACZENIE SYSTEMU PRZYRODY
(skrót dokonany przez Diderota)

Wstęp . . . 399

Rozdział I

O przyrodzie . . . 400

Rozdział II

O ruchu i jego pochodzeniu . . . 401

Rozdział III

O materii i jej ruchach . . . 402

Rozdział IV

O wspólnych wszystkim bytom prawach ruchu. O przyciąganiu i odpychaniu. O sile bezwładności. O konieczności . . . 403

Rozdział V

O ładzie i o nieładzie. O inteligencji. O przypadku . . . 404

Rozdział VI

O człowieku. O rozróżnieniu człowieka jako istoty moralnej i istoty fizycznej. O pochodzeniu człowieka . . . 405

Rozdział VII

O duszy i jej duchowości . . . 406

Rozdział VIII

O władzach intelektualnych. Wszystkie władze intelektualne pochodzą ze zdolności odczuwania . . . 407

Rozdział IX

O różnorodności władz intelektualnych. Władze intelektualne i cechy moralne zależą od przyczyn fizycznych. O naturalnych zasadach życia społecznego, moralności i polityki . . . 408

Rozdział X

Dusza nasza nie czerpie swoich idei z siebie samej. Nie ma idei wrodzonych . . . 410

Rozdział XI

O teorii wolności człowieka . . . 411

Rozdział XII

Analiza poglądu, według którego teoria fatalizmu jest niebezpieczna . . . 412

Rozdział XIII

O nieśmiertelności duszy. O dogmacie życia przyszłego; o strachu przed śmiercią . . . 415

Rozdział XIV

Wychowanie, moralność i prawa są dla ludzi dostatecznym hamulcem. O pragnieniu nieśmiertelności. O samobójstwie 418

Rozdział XV

O interesach ludzi, czyli o pojęciach, jakie tworzą sobie o szczęściu. Bez cnoty człowiek nie może być szczęśliwy 420

Rozdział XVI

Błędne poglądy ludzi na szczęście są prawdziwą przyczyną nieszczęść rodzaju ludzkiego. O bezskutecznych środkach, jakimi chciano im zapobiec 422

Rozdział XVII

O pochodzeniu naszych idei bóstwa 425

Rozdział XVIII

O mitologii i o teologii 426

Rozdział XIX

O mglistych i dziwacznych ideach teologii 428

Rozdział XX

Krytyka dowodów istnienia Boga podawanych przez Clarke'a 432

Rozdział XXI

Krytyka niektórych innych dowodów istnienia Boga . . . 436

Rozdział XXII

O deizmie, o teorii optymizmu i przyczyn celowych . . . 440

Rozdział XXIII

Badanie korzyści, jakie przynosi ludziom pojęcie bóstwa, czyli o wpływie tego pojęcia na moralność, politykę, naukę oraz na szczęście narodów i jednostek 442

Rozdział XXIV

Pojęcia teologiczne nie mogą być podstawą moralności.

Porównanie moralności teologicznej z moralnością naturalną. O zgubnym wpływie teologii na postęp umysłu ludzkiego 446

Rozdział XXV

Ludzie nie mogą wysnuć żadnych praktycznych wniosków z podawanych im wyobrażeń o bóstwie. Niekonsekwencja i nieużyteczność ich zachowania się wobec bóstwa . . . 449

Rozdział XXVI

Apologia poglądów zawartych w niniejszej pracy. O bezbożności. Czy istnieją ateiści? 452

Rozdział XXVII

Czy ateizm daje się pogodzić z moralnością? 454

Rozdział XXVIII

O motywach, które skłaniają do ateizmu. Czy teoria ta może być niebezpieczna? Czy może być przyjęta przez społeczeństwo? 457

Rozdział XXIX

Skrót kodeksu przyrody 459

Przypisy autora i pierwszych wydawców 465

Słowniczek terminologiczny 501

Skorowidz imion 505

Skorowidz pojęć 511